

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

ישראל עם קדושים

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

נושא הקדושה מאוד מודגש בפרשיות הללו שבספר ויקרא.

פרשת אחרי מות פותחת בסדר העבודה של יום הכיפורים, ששיאה בכניסת הכהן הגדול לקודש הקדשים. פרשה זו מסתיימת באזהרה מפני איסורי עריות שסמוך לה ציוותה התורה: "דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא י"ט ב).

הסביר רש"י: "קדשים תהיו - הוּו פְּרוּשִׁים מִן הָעֵרִיּוֹת וּמִן הָעֵבִירָה, שְׂכַל מְקוּם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֵדֵר עֵרוּה אֶתָּה מוֹצֵא קְדוּשָׁה".

גם פרשת קדושים מסתיימת בציווי בנושא זה: "וְהִיִּיתֶם לִי קְדוּשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקֹנֶךָ וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי" (שם כ' כו).

רמת קדושה עוד יותר גבוהה נדרשת מן הכהנים בפרשת אמור: "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ לֵאלֹהֵיכֶם וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיכֶם כִּי אֵת אֲשֵׁי יְקֹנֶךָ לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהִיוּ קְדוּשִׁים" (שם כ"א ו).

חיובם של הכהנים לשמור על קדושתם, מחייב גם את בני ישראל: "וְקְדַשְׁתֹּוּ כִּי אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיךָ הוּא מְקַרֵּיב קְדוֹשׁ תִּהְיֶה לָּךְ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקֹנֶךָ מְקַדְשְׁכֶם" (שם, שם ח).

החלק השני של פרשת אמור עוסק בשבת הקדושה: "וּבְיֹדֵים הַשְּׂבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מְקַרֵּא קְדוֹשׁ" (שם, כ"ג ג) ובחגים שישראל מקדשים אותם: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְקֹנֶךָ מְקַרְאֵי קְדוֹשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" (שם, שם ד).

ננסה להבין יותר את מושג הקדושה. כאשר מדובר על הקב"ה, ברור שכאשר אנו מכנים אותו קדוש הכוונה היא מרומם ונבדל מאתנו. הקב"ה איננו חלק מהמציאות החומרית. אע"פ שימלא כל הארץ כבודו וילית אתר פנוי מיניה, הקב"ה הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.

גם את קדושת השבת ניתן להבין, שהרי הקב"ה הוא שקידש את השבת. כשם שהקב"ה יצר את עולם החומר כך הוא גם קידש חלק מהזמן ונתן לו משמעות רוחנית.

הקושי הוא כיצד בני אדם, שמעפר באו והם חלק בלתי נפרד מעולם החומר, כשמים כן הם, אדם מלשון אדמה יכולים להיות קדושים ולקדש את הזמנים.

התשובה נמצאת כנראה בפרשיות העוסקות בענייני עריות. החידוש של עם ישראל הוא שניתן לקדש את החומר. ניתן לתת משמעות רוחנית גם לחיים על פני האדמה, של מי שנוצר מאדמה וסופו לשוב לשם. תנאי הכרחי לכך הוא: "הוּו פְּרוּשִׁים מִן הָעֵרִיּוֹת וּמִן הָעֵבִירָה".

התורה הזהירה: "דַּבֵּר אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵיכֶם: כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּכְחַקְתִּיהֶם לֹא תִלְכוּ: ... וְשִׁמְרַתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְקֹנֶךָ: אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻה אֲנִי יְקֹנֶךָ" (שם, י"ח ב-ו).

ברירת המחדל שם הייתה המעבר על איסורי עריות. התורה, בפרשיות הללו מלמדת אותנו כי הדרך אל עץ החיים, איננה עוברת דרך חיי פרישות. הדרך אל עץ החיים 'נְחִי בָהֶם' מותנת בפרישה מוחלטת מתועבות ארץ מצרים וארץ כנען, ושאיפה למלא את החלק החומרי של גוף האדם בתוכן רוחני.

כך גם בני אדם יכולים להיות קדושים. כך יכול עם ישראל להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש.

כך זכו ישראל ביכולת לקדש גם את הזמנים.

הבה נתפלל שנוכח לקדש את החומר ולשעבדו שיעבוד משחרר לחיי הרוח.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ יחזקאל צדיק ז"ל נלבי"ע י"א באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד	

לע"נ שמואל רוזנהק ז"ל, נלבי"ע ו' באייר תשע"ג
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאחר: makshivim.org.il) ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל: 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

1. אש זרה

"אין חגיגה בלי עוגה" הוא הפזמון של שיר ילדים פופולארי הנפוץ בימי הולדת. האם באמת אין אפשרות לחגוג בלי לחלק לנוכחים עוגה? לא בטוח בכלל. מסתבר שאפשר להרים חגיגה שמחה ומליאת משמעות עם שירים, ברכות, משחקים וכיבוד גם אם לא תהיה שם עוגה ונרות. יש דברים אחרים, לעומת זאת, שקשה הרבה יותר לוותר עליהם. להמשיך קדימה ולהשאיר אותם מאחור זה ממש לוותר על הלב של העניין. ובכל זאת זה קורה לנו כמעט כל שנה. אין יהודי שליבו לא רוטט לשמע קולו החודר של השופר בראש-השנה. ובכל זאת בכל פעם שהחג הזה חל בשבת עם ישראל כולו מוותר על מצווה מדאורייתא של "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א) ומעביר את היום ללא אף תקיעה. כך גם לגבי מצוות נטילת ארבעת המינים בסוכות וקריאת המגילה בפורים כאשר הם יוצאים בשבת. הדבר המדהים בשלושת המקרים האלו הוא שאין שום איסור הלכתי בתקיעת שופר, נטילת לולב או קריאת מגילה בשבת. ובכל זאת, חז"ל קבעו שנוותר על המצוות היקרות הללו באותו יום, מפני החשש ממצב בו יהודי שאינו בקי באופן קיום המצוות הנ"ל, ייקח את השופר/לולב/מגילה בידו אל מישהו שילמד אותו כיצד להשתמש בהם, ובדרך יטלטל אותם ארבע אמות ברשות הרבים (גמרא מגילה ד, ב). במילים אחרות, קורה כאן דבר בלתי נתפס - כדי למנוע מצבים חריגים בהם אנשים בודדים יטעו בשוגג - עם ישראל כולו, על מיליוני אנשיו, מוותר על מצווה יקרה מהתורה! מי שלא הבין עד היום את המשפט "כל ישראל ערבים זה לזה" אינו צריך דוגמא טובה יותר לכך.

לקחת אחריות

לא כולם יודעים אך אין מצווה מהתורה ואפילו לא מדברי חכמים להדליק מדורה בל"ג בעומר. הרמב"ם והשולחן ערוך לא כתבו על כך אפילו מילה. ובכל זאת רבים וטובים נהגו להדליק מדורה בליל יח' באייר, יום פטירתו של התנא רבי שמעון בר יוחאי. אך כאשר היום הזה חל מיד בתחילת השבוע קיום המנהג כרוך בחילול שבת המוני של כוחות הביטחון וההצלה המאבטחים את העולים למירון ואת המדליקים בכל רחבי הארץ, ולא פחות מזה של מאות אלפי ילדים לא דתיים שעל מצוות ההדלקה לא יוותרו בשום אופן כולל התארגנות ולעיתים אף הדלקת המדורות בשבת עצמה. זו הסיבה שבדומה למה שעשו חז"ל במקרים הנ"ל, קבעה הרבנות הראשית שכדי להציל מחילול שבת נוראי תידחה הדלקת המדורות ביום אחד. אלא שבאופן מפתיע, בניגוד לראש השנה, סוכות ופורים, ואפילו ליום הזיכרון והעצמאות שנדחים כדי למנוע חילול שבת, ואין פוצה פה ומצפצף, דווקא לגבי ל"ג בעומר יש כאלו, ורבים מהם דווקא מן המחנה הדתי, שמתכוונים להדליק כרגיל במוצאי שבת. כמוכן שהם יקפידו להוציא את השבת כהלכה ורק לאחר מכן ללכת להדליק ויאני את נפשי הצלתי, אך מה לגבי האחריות כלפי עם ישראל?! מה עם הערבות ההדדית?! מה לגבי התעלמות מקביעת הרבנות הראשית ויצירת מצב מוזר בו חלק מדליקים במוצאי-שבת וחלק ביום ראשון?! כנראה שעשן המדורה מסמא את העיניים מלראות גם את הדברים הפשוטים ביותר. רבי שמעון בר יוחאי היה מתהפך בקברו לו היה יודע איך משתמשים באש שלו כדי לשרוף את השבת ולהעלות באש המושג הקדוש ביותר – "כלל ישראל". גם נדב ואביהוא בני אהרון רצו, כזכור, להביא אש לפני ה'. מן הסתם היו בליבם שאיפות עצומות של קדושה והתעלות. אך כל עוד זה היה בנפרד, במנותק מכלל ישראל ומבלי להתיעץ עם משה, גם המצווה הגדולה ביותר הופכת לעבירה חמורה. לתורה יש לומר על כך שתי מילים חדות ודוקרות שמקפלות בתוכן את הכול: "אש זרה" (ויקרא י, א). אז הנה יש לנו הזדמנות פשוטה על ידי תזמון מדורת השבת/הכיתה/המשפחה/הבניין שלנו ליום ראשון בערב, גם אם חלק מהסובבים עושים זאת משום מה במוצ"ש - לחזק בתוכנו את ערך "כלל ישראל" ולהדליק אש גדולה ומאירה שמתחשבת ומחוברת לעם ישראל. שיהיה לכם ל"ג שמח!

2. סוחרי ההבטחות

אם הייתם בשבת שעברה בבית הכנסת, אין מצב שהחמצתם אותו. עלון הישועות המ-ד-ה-י-ם! שישה עשר עמודים צבעוניים, גדושים בתמונות קורצות, סיפורים מצמררים וכותרות מפוצצות. מה לא שמעתם? הסגולה ההיסטורית של שבע מאות ועשרים נרות הפלא שיחולקו חינם (!) לכל מי שזקוק לישועה. לא "אולי". לא "שמא". אפילו לא "בעזרת ה'". הישועה פשוט מ-ו-ב-ט-ח-ת! הנר אצלך והישועה בכיס שלך. המארגנים רק מתנצלים שמספר הנרות מוגבל ולא כולם יזכו להיות בין 720 האנשים שיהיו מאושרים השנה". האצבעות מרפרפות בין הדפים וסיפורי ההצלחה המצמררים על הנכה שקם על רגליו ועל הזוג שנפקד אחרי שש עשרה שנה לא מותירות אדיש אף את הקשוח ביותר. לא התאפקתי והרמתי את השפופרת. ניגון "בר יוחאי" עליו

קידם את אוזניי וקריין ממוחשב הכריז "מיקומך בתור הוא שש". הסברתי שאני זקוק מאוד לנר הישועות הפלאי לטובת קרובת משפחתי הנמצאת במצב רפואי קשה. הבחורה האדיבה שענתה פרשה ברהיטות קולחת את חבילת הסגולות האולטימטיבית. סעודת הישועות יחד עם ח"י רוטל בצירוף סגולת "עד שתיושע" בתוספת תמונת הרשב"י וכמובן הנר הפלאי. ראיתי כבר את הישועה מתחילה לנוע לכיווני וליבי המאושר עלה על גדותיו כשהיא הוסיפה את המשפט הבא: "וכל זה יעלה לך רק 82 ₪ לחודש למשך 22 חודשים". אופס. מאיפה זה הגיע פתאום?! "ואם אני רוצה רק את הנר?", התעקשתי לשאול בתמימות. "אי אפשר. ניתן לקבל רק את כל הישועות ביחד". איך זה מסתדר עם העובדה שלפחות ארבע פעמים מוצהר באותיות קידוש לבנה שמקבלים את הסגולה ח-י-נ-ס? תמהתי. "תראה, בגלל הביקוש הגדול, אנחנו לא יכולים לשלוח לך את הנר חינם. אבל אם אתה רוצה אתה יכול לבוא למשרד שלנו בצפת ולקבל אותו...". אתם הבנתם את זה?

יעקב אבינו עמד חסר אונים מול בכייתיה של רחל והכריז "התחת אלוקים אני". יגם אני, כמוך, אשת נעוריי, רוצה בכל מאודי פרי בטן. אבל זה אינו בידוי. גדול הנביאים ניצב מול שערי הארץ הנעולים בפניו ותפילותיו האדירות נתקלו בקיר ברזל. "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה... כי לא תעבור את הירדן הזה". אבל עסקנים חצופים מעזים לפזר בשמו של רשב"י מקסם שווא של ישועות בטוחות – "ביום הקדוש הזה יורד רבי שמעון ממרומים מקבל תפילותיך ואומר: בני היקר, הגעת אלי בדיוק בזמן. כי ביום הקדוש הזה מובטחת לך הישועה. אני מתחייב לך". שמונים ושבע פעמים מוזכר רשב"י בעלון. ריבונו של עולם, מקור כל חי שבידו הכול מוזכר רק פעם אחת! איפה? "צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים". כלומר, פקיד זוטר, ממלא הוראותיו של רשב"י...

הדלת נפתחה והעוזר סימן לו להיכנס. ברגליים רועדות צעד פנימה אחוז התרגשות. כבר שבועות הוא מחכה להזדמנות הזו. את מי לא עבר עד היום כדי למצוא ישועה לבנו הפעוט. מאז שנפגע בתאונת דרכים לפני שנתיים והפך למשותק השתנו חיי כל המשפחה. מאמצי הרופאים עלו בתוהו והאב הכואב חיפש בכל מאודו מזור לילדו האהוב. מילותיו של הצדיק נפלו עליו כמו מים קרים ביום שרב לוהט. "אל תדאג. הכול יהיה בסדר. בחנוכה הקרוב תבוא יחד עם הבן שלך על הרגליים להדליק נרות יחד איתי". הוא יצא החוצה כשדמעות גיל שוטפות את לחייו והשאריר סכום "כבוד" של פדיון נפש אצל העוזר. הזמן חלף, חנוכה כבר מזמן עבר והמצב רק החריף. במאמצים כבירים הצליח לארגן לעצמו פגישה נוספת עם הצדיק. אך כשעמד שם בחדר האפלולי והיישיר אליו מבט כשסימני שאלה בעיניו שמע רק תשובה קצרה "מה לעשות, כנראה שהתפילה שלי לא עזרה...".

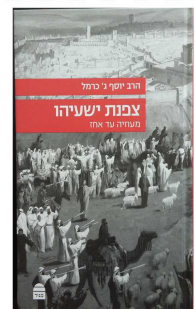
המקרה האמיתי האחרון אינו בודד. מדובר בתופעה רחבה של אנשים תמימים המבלבלים מתוך מצוקתם בין ברכה ותפילה לבין הבטחה, ושל בעלי כוח ושררה המנצלים זאת היטב. חלקם מבולבלים בעצמם, שיכורי הצלחה המאמינים באמת בכוח עצמם, ואחרים פשוט משקרים במצח נחושה למען בצע כסף. על כל צדיק אמיתי, טהור ונטול פניות יש חמישה מתחזים ועשרה עסקנים. על כל "סיפור ישועה" מפואר שיוצג לראווה בחזית עלון כרומו צבעוני (והרי ברור שמבחינה סטטיסטית, על כל מאה מקרי צרה יהיו כמה שיירפאו או ייפקדו השנה, גם ללא קשר ל"ברכת הצדיק"), תמצאו שלושה אחרים שרק התדרדר מצבם ונשארו משותקים, פגועים ושבורי לב למרות כל ההבטחות. אלא שאותם אומללים משפילים ראשם בהכנעה, נושכים שפתיים בכאב ופשוט מנסים את מזלם אצל ה"צדיק" הבא. ובינתיים פנקסי-עלוני הישועות פתוחים והקופה רושמת. וכידוע, מקובלים עם קבלות עובדים בלי קבלות...

אבינו שבשמים, קרבנו אליך והושיענו מכל רע. אנא, ברחמיך הרבים, חזקינו, חבוש פצעינו ורפאינו ממכאובינו. בזכות התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי ובזכות כל תלמידי החכמים צדיקי האמת שמסרו נפשם למען עם ישראל בתפילה ובתחנונים שלא על מנת לקבל פרס, ראה בעוני בניך ושמע לשוועתם. תן בליבנו בינה להבחין בין אמת לשקר, בין צדיקי עליון לנוכלים ומתחזים. שמור נא עלינו שהמצוקה והמכאוב לא יסמאו עינינו ונלך שבי מסונוורים אחרי בני תמותה ונשכח שרק אתה הוא מקור הישועה. ברוך אתה ה', שומע תפילה.

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיוֹ. (כא א)

איסור טומאת מת לכהנים

למה אסור לכהנים להטמא למתים בזמן הזה, הרי בלאו הכי כולנו בחזקת טמאי מתים? כהן ישן, ונפטר אדם בבית - האם חייב לצאת החוצה מיד, או שרשאי להתלבש קודם?

האיסור. הכהנים מוזהרים שלא להטמא למת בלא תעשה (משנה סוטה כג א וגמרא שם ב ומשנה קדושין כט א וגמ' שם לה ב; רמב"ם גזלה ואבדה פי"א הי"ח ואבל פי"ג ה"א וספר המצוות לא תעשה קסו) ובעשה (בי"מ ל א; רמב"ם גזלה ואבדה שם). בלא תעשה - שנאמר כאן: אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים וגו' לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיוֹ (סוטה שם וקדושין שם ורש"י ורבנו חננאל בי"מ שם; רמב"ם אבל שם וסהמ"צ שם ופירוש המשנה בי"מ שם), ונאמר: לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמְיוֹ לְהַחֲלוֹ (ויקרא כא ד. רמב"ם גזלה ואבדה שם); בעשה - שנאמר: קְדָשִׁים יִהְיוּ (ויקרא שם ו. רש"י ורי"ח ותוס' בי"מ שם; רמב"ם גזלה ואבדה שם), ונאמר: וְקִדְשָׁתוֹ (ויקרא שם ח. רי"ף ופירוש המשנה לרמב"ם בי"מ שם). עבר וטימא עצמו - לוקח (משנה מכות כא ב ורש"י ד"ה כהן; שמחות פי"ד; רמב"ם אבל פי"ג ה"א), אחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא (רמב"ם אבל שם).

טמאת כהנים; טמאת קרובים. האיסור שעל הכהנים להטמא למת, והמצוה להטמא ולהתעסק בקבורת קרובים.
הפרקים: א. האיסור; ב. המוזהרים

כרך כ טורים רנג-שיב

בזמן הזה. עבירת הלאו, כתבו ראשונים שהוא משום קדושתו של הכהן (תשובת הגאונים חמדה גנוזה סי נה ועוד גאונים הובאו באוצר הגאונים ברכות עמ' 17), ומשום מעלתו (רמב"ן על התורה שם; החינוך מצוה רסג). ואפילו בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים ואין עבודה, מוזהר הכהן מן התורה שלא להטמא למת, לפי שקדושתו קדושת עולם; ואם נטמא, חייב מלקות (תשובת הגאונים שם, וכעין זה בהאשכול ריש הלכות טומאת כהנים, וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש הלכות טומאה, והטור והשולחן ערוך שהביאו להלכה הלכות טומאת כהנים). אבל

הראב"ד (בהשגות נזירות פי"ה הט"ו והובא ברמב"ן סוף מכות) סובר שהכהנים בזמן הזה - שכולנו טמאי מת - אין עליהם עוד חיוב משום טומאה למת, אלא שמכל מקום אסורים הם להטמא (רמב"ן שם בשמו) מדרבנן (מנחת חינוך מצוה רסג; שיירי קרבן לירושלמי נזיר פי"ז ה"א. ועי' דגול מרבבה יורה דעה שעג ב שאולי יש בו איסור של תורה). וכתב רבי עקיבא איגר (שו"ת תנינא סי יח) לדעה זו, שאפילו מדרבנן אינם אסורים. ומה שמצינו שהיו אמוראים מציינים את הקברות מפני הכהנים (עי' בי"ב נח א), הוא לפי שבימיהם עדיין היה להם אפר של פרה אדומה להטהר (משנה למלך אבל פי"ג ה"א). לדעת הסוברים שאין הכהן מוזהר על הטומאה אלא מדרבנן בזמן הזה, כתב השיירי קרבן (שם) שלצורך מצוה מותר להטמא אף בטומאה של תורה. האיסור שאסרו על הכהן לצאת מארץ ישראל לארץ העמים משום טומאתה, כתבו הרש"ל (על הטור יו"ד שסט), הבי"ח, הפרישה, הט"ז והש"ך (שם) שאינו אלא בזמן שארץ ישראל היתה בטהרה, והיו בה טהרות. וכן כתב ר"י קשטרו (שם והובא בהגה' ר' עקיבא איגר שם) שעכשיו לא נהגו להזהר בזה, לפי שכולנו טמאי מת. אבל השבות יעקב (ח"א יו"ד סי' פה וח"ב סי' צח הובא בפתחי תשובה יו"ד שם) כתב שאף על פי שכהן הנמצא בארץ העמים, ויש לו פרנסה במקומו, אינו חייב לעלות לארץ ישראל, מכל מקום הנמצא בארץ ישראל אסור לו לצאת לארץ העמים אף בזמן הזה.

במקום כבוד הבריות. מת מצוה אף כהן גדול נטמא לו, שנאמר: לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא (ויקרא כא יא), ודרשו (משנה נזיר יז א וגמ' שם ב; רמב"ם אבל פי"ג ה"ח): לאביו אינו נטמא, אבל נטמא למת מצוה. יש ראשונים ואחרונים שסוברים שלמדים ממת מצוה שחייב כהן להיטמא לו משום כבוד הבריות, שכל איסור שאינו שוה בכל, כגון האיסור שעל הכהן להטמא למת - שאינו נוהג אלא בכהנים זכרים - נדחה מפני כבוד הבריות (עי' תורת האדם לרמב"ן שער ההוצאה בדעת רב האי גאון ותוס' ותוס' הרא"ש ברכות כ א; ספר המאורות ברכות שם; שו"ת נודע ביהודה קמא אורח חיים סי' לה, ותומים סי' כח סוף ס"ק יב, בדעת הרמב"ם כלאים פי"ה הכ"ט). ולדעתם כתבו הפנים מאירות (שו"ת ח"ב סי' נז) והנודע ביהודה (שם וצל"ח ברכות שם) ועוד, שכהן השוכב בבית על מיטתו ערום, ומת שם מת, אינו חייב לצאת מן הבית מיד בלי בגדים, אלא מתלבש ויוצא, שכבוד הבריות דוחה את האיסור של טומאת מת שאינו שוה בכל. ויש חולקים וסוברים שאף איסור שאינו שוה בכל אינו נדחה מפני כבוד הבריות

כבוד הבריות. כבודו של אדם שייפגע, בתורת טעם לדחות בגללו קיום מצוה או לעבור על איסור.
הפרקים: א. הדין וגדרו; ב. בשב ואל תעשה; ג. הנדחה בקום ועשה; ד. במצוות שבממוץ; ה. דחיית איסורים דרבנן

כרך כו טורים תעז-תקמב

(עי' רש"י ברכות שם ד"ה שב ואל תעשה, וכן מסיק הרמב"ן בתורת האדם שם, ועי' ישועות יעקב או"ח סי' יג ס"ק ג, שכתב שנראה שכן דעת הרמב"ם ורוב הקדמונים). ואין למדים מטומאה שהותרה למת מצוה, ששם לא כבוד הבריות הוא שדוחה את האיסור, אלא שאיסור טומאה לא נאמר כלל על מת מצוה (רש"י ברכות שם; מאירי יבמות ג ב). ולדעה זו כתבו תרומת הדשן (סי' רפה), הרמ"א (יו"ד שעב א) והנודע ביהודה (שם) ועוד, שכהן ששוכב בבית בלי בגדים, ומת שם מת, חייב לרוץ ערום ולצאת מן הבית, כדי שלא יעבור על איסור תורה של טומאה למת, שאין כבוד הבריות דוחה איסור תורה של טומאה למת. מותר לכהן להטמא בטומאה של דבריהם לכבוד הבריות (רמב"ם אבל פי"ג ה"י"ד). לפיכך, כשחוזרים מקבורת המת, ולפניהם שתי דרכים, אחת טהורה ואחת טמאה בטומאה דרבנן, כגון בית הפרס - אם העם הלכו בטמאה, אף האבל הולך עמהם, אפילו אם הוא כהן, מפני כבודם (שמחות פי"ד וירושלמי ברכות פי"ג סוף ה"א והלכות גדולות סוף הלכות טומאה).

Kosice, Slovakia

קושיצה, סלובקיה

אדר תשי"ע

מכירת חלקות קבורה רזרביות

שאלה

בסלובקיה חיו קודם השואה כ-133,000 יהודים בוגרים. הם היו פזורים בכל חלקי סלובקיה. שיטת ההתיישבות היתה שונה מאשר בפולין. היהודים בסלובקיה היו בין 5 ל-15 אחוז מהאוכלוסייה. לקהילות היהודיות היו את המוסדות המקובלים וביניהם בתי עלמין. בחלק מבתי עלמין אלה קיימות חלקות נפרדות רזרביות שאין בהן קברים, ולמעשה האנשים התוודעו לחלקות הללו מתוך רישומי המקרקעין העירוניים. אין הוכחה שנערך טקס הקדשת חלקות אלה למטרות קבורה כמקובל, ואין אפשרות לברר זאת בגלל השואה הנוראה, שלא הותירה עדויות או עדים בעניין הזה. כיום חיים בכל סלובקיה רק כ-2400 אנשים שהצהירו שהם יהודים. לאילו מטרות ניתן למכור חלקות אלה, כדוגמת מה שמצינו בבניינים ששימשו למטרות שבקדושה, שניתן למכרם בתנאים מסויימים? כמו כן, יש להוסיף כי חלק מבתי העלמין הם של הקהילות הניאולוגיות (לא אורתודוקסיות).

תשובה

- א. חלקה שהוקצתה לקבורה ונקבר בה אפילו מת אחד, נאסרה כולה, ואין שום אופן להוציאה לחולין¹.
- ב. בחלקה שחלה עליה קדושת בית הקברות אסור לעשות שימושים שיש בהם משום לעג לרש², ואסור להשתמש במקום לדברים שלא נהוג להשתמש בבתי קברות³.
- ג. בכל חלקה שעדיין לא נקברו בה אנשים, אין שום קדושה ואיסור, וניתן להוציאה לחולין ולכל שימוש⁴. אך צריך שההפרדה שבין החלקה הריקה לחלקות שבשימוש תהיה ברורה⁵.
- ד. חלקות שהוגדרו כרזרביות, מעצם הגדרתן כרזרבות משמע שטרם קברו בהם, ומכיוון שהן מוגדרות בנפרד משאר החלקות – לא חלה עליהן קדושה כלל. ברם יש לבדוק זאת היטב ולוודא עד כמה שהיד משגת שאכן לא השתמשו בחלקות הללו, שאם לא כן – חלה עליהן קדושת בית הקברות כמפורט לעיל בסעיף ב'⁶.

¹ הרמב"ם (הלכות אבל יד, יג) פסק שבתי קברות אסורים בהנאה, ולא הבחין בין המקום שבו קבורים המתים לשאר שטח בית הקברות. השלטי גיבורים (סנהדרין טו ע"א בדפי הרי"ף) הסיק מכאן שלבתי הקברות יש דין איסור הנאה נפרד מאיסור ההנאה של הקבר עצמו (גדר האיסור הזה יובהר בהערה הבאה). הוא פסק שאיסור הנאה זה רמתו היא כשל קדושת בתי כנסת של כרכים. בדעת כהן (סי' רא) הביא את דברי השלטי גיבורים להלכה, וביאר שאיסור ההנאה חל כקדושת בתי כנסת של כרכים מבחינה זו שאין אפשרות להפקיעה, גם לא על ידי שבעה טובי העיר וכדו'.

² בשו"ת במראה הבזק (חלק ה סי' צט) ביארנו את עיקרי הדברים המותרים והאסורים לעשות בבית קברות. ונחזור כאן על שורשי הדברים כדי להבהיר את גדרי האיסור.

כנזכר בהערה הקודמת, הרמב"ם (שם) פסק שבתי קברות אסורים בהנאה. אבל בשולחן ערוך (יו"ד שסד, א) פסק שאין קדושה בעפר בית הקברות, אלא רק בקבר של בניין. הרמ"א (שם) החמיר וכתב שעפר שהיה חלק מקבר ממש נאסר בהנאה [אך בשאר בית הקברות אין קדושה]. ואם כן, יש לעיין מדוע פסק בדעת כהן כביאורו של השלטי גיבורים ברמב"ם, שלבית קברות יש דין איסור הנאה, ולא כפשט דברי השולחן ערוך.

יש להציע הסבר אחר: בברכות (יח ע"א) הקשו שמהמשה ומהברייתא משמע שמותר לקרוא קריאת שמע בבית קברות, ולעומת זה בברייתא אחרת אמרו ש"לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום 'לועג לרש חרף עושהו'". ותירצו שהאיסור הוא רק בתוך ארבע אמות של המת, ואילו בשאר בית הקברות מותר לקרוא קריאת שמע ולהתפלל. השולחן ערוך פוסק (או"ח מה, א): "אסור ליכנס בבית הקברות או בתוך ארבע אמות של מת ותפילין בראשו". בטור (שם) הלשון דומה מזה משמע שהטור והשולחן ערוך חששו ללעג לרש בכל שטח בית הקברות, ולא רק בתוך ארבע אמות של הקברים. אבל לכאורה זה אינו תואם את דברי השולחן ערוך עצמו ביו"ד שם, שאין שום קדושה בשאר שטח בית הקברות.

להלכה נחלקו האחרונים בעניין זה: הבי"ח (או"ח סי' מה אות א) פסק על פי משמעות הגמרא בברכות שם, שגם בתוך בית הקברות אסור רק בתוך ארבע של מת. הטי"ז (שם סי' קא) הסביר: "ונראה לי דהטור סבירא ליה דודאי עיקר האיסור הוא תוך ד' אמות לקבר, אלא משום גדר לא יכנס לבית הקברות ותפילין בראשו, דשמא יתקרב לתוך ד' אמות של קבר ולא אדעתיה". כלומר, מעיקר הדין נאסר רק בתוך ארבע אמות, אך למעשה חייבים להיזהר בכל שטח בית הקברות. נראה שדעת המגן אברהם (שם סי' קא) היא שיש איסור מעיקר הדין ללכת לבוש בתפילין בכל שטח בית הקברות (ראה במחצית השקל ובביאור הלכה שם). ונראה שהדעת כהן נקט כמגן אברהם, מכיוון שלשון הרמב"ם והשלטי גיבורים כמותו. אלא שביו"ד השולחן ערוך התייחס לאיסור כעין איסור קדושה במשמשי המת, ובאו"ח הדיון הוא משום ביזיון המת. על פי זה עולה שהשולחן ערוך פסק שאין עפר בית הקברות קדוש בשטחים שבהם אין קברים, אך יש איסור קלות ראש בבית הקברות כולו. ולכן פסק הדעת כהן על סמך השלטי גיבורים שכל בית קברות שנקבר בו לפחות מת אחד לכל השטח יש דין בית הקברות האסור בקלות ראש ולעג לרש, ואי אפשר להפקיע איסור זה בשום אופן.

גם מלשון הרמב"ם משמע שהכוונה היא לאיסורים כאלה, שכך כתב (הלכות אבל יד, יג): "בתי הקברות אסורין בהנאה. כיצד? אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין עושין בהן מלאכה... כללו של דבר: אין נאותין בהן ולא נוהגין בהן קלות ראש. לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בראשו וכו'". נראה שאין כוונת הרמב"ם לאיסור הנאה רגיל (שאם לא כן היה צריך לכתוב: "אין ניאותין מהם", ולא: "בהם"; מהמילה "בהם" משמע שהבעיה היא התנהגות מסוימת בתוך המקום, לא בניצול המקום עצמו להנאתו). אלא כוונת הרמב"ם היא לדברים שמבזים את המקום, המקבילים ל"לעג לרש" שהביא בסוף ההלכה.

לסיכום, יש כאן שני איסורים:

האחד הוא איסור הנאה מהקבר, שהוא איסור הנאה מתשמישי המת. באיסור זה כלול רק מה שסביב המת ממש, וכן הקבר והעפר שתלש כדי לכסותו וכיסה בו.

האיסור השני הוא ביזיון המת, החל בכל שטח בית הקברות. אסור לעשות בכל דברים שמבזים את בית הקברות ולועגים למתים. לגבי איסור שני זה הדעת כהן נקט לחומרה, שמשנקבר מת אחד בחלקה מסוימת, כל החלקה תיאסר, ואין דרך להפקיע איסור זה. ראה בשו"ת במראה הבזק (חלק ה סי' צט) שהזכרנו לעיל. נפרט כאן בקצרה רק כמה נקודות שהובאו שם. מהב"ח (יו"ד סי' שסח) עולה שמותר לשומר בית הקברות לעשות לעצמו גן בתוך בית הקברות, כמו שהובא בש"ך (שם סי' קד), ורק צריך להיזהר שלא ישתמש בעפרו של המת ממש. ברם מו"ר הגרני"א רבינוביץ הורה מילתא בטעמא, שכל דבר שאין מקובל לעשותו בבתי הקברות של הגויים יש לאסור גם לנו לעשותו, מכיוון שזה ודאי יגרום לזלזול. החתם סופר בתשובה (יו"ד סי' שכז) פסק שכל דבר שנהגו לעשותו בבתי הקברות ולא מחו, הוא מותר. נימוקו הוא: "שהחיים כולם יודעים שכן מנהגם, וידעי במיתתם כי כך הוא ומוחלים על כבודם, הכל מותר. אם אין כאן איסור הנאה אלא משום כבוד המתים".

בסנהדרין (מז ע"ב) נחלקו אביי ורבא אם תכריכים שנתפרו למת אך טרם לבשם אסורים. הסבר המחלוקת הוא אם הזמנה מילתא. השולחן ערוך (יו"ד שמת, א) פסק שהזמנה לאו מילתא היא, ולכן אם לא השתמשו בפועל בדבר בשביל המת, לא חל עליו איסור. ההפרדה נצרכת משני פנים: ראשית, לכאורה כל שטח שאינו נפרד מחלקה שהשתמשו בה ייחשב לחלק מאותו בית הקברות, ואם כן תחול גם עליו הקדושה. שנית, אם ישתמשו בשטח שליד חלקה שנמצאת בשימוש לדברי חולין, הרי שחל כאן החיוב לסמן את בית הקברות. הגמרא בבבא בתרא (נח ע"א) מספרת ש"רבי בנאה הוה קמציין מערתא", והסביר הרשב"ם (שם) שצ"ח ציון על ידי סיד כדי שאנשים יכירו הם גבולות מקום הטומאה. לדעת מו"ר הגר"ז"ג גולדברג ראוי להקים גדר שתשמור מכניסת גורמים לא רצויים לבית הקברות. פירוט נוסף בעניין הרחקות ראה בשו"ת במראה הבזק (חלק ו סי' עד, וחלק ז סי' עט).

הרב חנניה שחור (מנכ"ל חברה קדישא קהילת ירושלים) מסר לנו שפעם שאל את הגר"ש אלישיב אם יכול להוציא לחולין חלקה אחרי שעשו לה טקס חינוך, וענה לו שצריך להחמיר מאוד בזה. סתם ולא פירש. אנו לא מצאנו בדברי הפוסקים התייחסות מפורשת לדבר זה, ולכן, כיוון שבשאלה שלנו מדובר בחלקות אשר אין ידוע אם נעשה בהן טקס חינוך, נראה שאין מקום להחמיר במקום הדחק.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניציבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

מתפללים לרפואתם השלימה של:

הרב אביחי ניסן בן חיה   אורנית מרים בת דליה   מרגלית בת מרים
רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב'רה   יהושפט יחזקאל בן מילכה
בתוך שאר חולי עם ישראל